

Všeobecné informácie o zisťovaní EU SILC a EU SILC MRK

Od roku 2005 Štatistický úrad Slovenskej republiky (ŠÚ SR) realizuje na Slovensku štatistické výberové zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností (EU SILC). Ide o harmonizované zisťovanie členských štátov EÚ, ktorého úlohou je zabezpečiť produkciu pravidelných, včasných a kvalitných údajov o príjmoch, chudobe a sociálnom vylúčení. Zisťovanie EU SILC sa stalo zdrojovou základňou pre analýzy životnej úrovne obyvateľstva, ako i pre koncepčné zámery a prijímanie opatrení smerujúcich k zvyšovaniu kvality života občanov SR.

ŠÚ SR na základe zmluvy o spolupráci s Úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity (ÚSVRK) realizoval v roku 2018 podobné špeciálne zisťovanie v podmienkach marginalizovaných rómskych komunít na Slovensku (EU SILC MRK). Zisťovanie bolo realizované v súlade s príslušnými všeobecne záväznými právnymi predpismi Slovenskej republiky a ďalšími legislatívnymi právnymi aktmi Európskej únie upravujúcimi obsah, predmet a procesy štatistického zisťovania. Cieľom zisťovania EU SILC MRK bolo zistiť príjmovú situáciu, úroveň a štruktúru chudoby a sociálneho vylúčenia marginalizovaných rómskych komunít na Slovensku. Realizáciou zisťovania sa získala nielen významná zdrojová základňa údajov, vhodná pre analýzy životnej úrovne marginalizovanej rómskej populácie, ale zabezpečí sa aj ich komplexné monitorovanie. To umožní následné prijímanie koncepčných opatrení, ktoré by smerovali k zvyšovaniu kvality života tejto skupiny obyvateľstva.

Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach v marginalizovaných rómskych komunitách sa uskutočnilo v náhodne vybraných domácnostiach v období od 1. októbra do 28. novembra 2018.

Osoby, ktoré sa zúčastnili zberu údajov a na spracovaní výsledkov zisťovania, sú podľa zákona č. 540/2001 Z.z. o štátnej štatistike a v znení neskorších predpisov viazané mlčanlivosťou o všetkých zistených skutočnostiach, nesmú ich využiť pre osobnú potrebu, zverejniť a nikomu poskytnúť ani sprístupniť. Nikto, okrem opytovateľov, ktorí zisťovali údaje, a príslušných zamestnancov štátnej štatistiky, nie je oprávnený manipulovať s tlačivami použitými pre toto zisťovanie. Údaje, ktoré sú v nich uvedené, sa nesmú zneužívať akýmkoľvek spôsobom.

Všeobecné informácie k databáze EU SILC MRK

Vo vzorke je 1033 domácností, ktoré poskytli odpovede. Vzorku tvorí 4964 osôb, z toho 2656 je osôb vo veku 16 a viac rokov. Údaje v databáze majú pridelené váhy na úrovni osôb a domácností. Váhy sú nastavené podľa vekovo – pohlavnej štruktúry na základe údajov z Atlasu 2013. Náhodný výber výskumnej vzorky rešpektuje rozdelenie podľa typov osídlení podľa Atlasu 2013 a je reprezentatívny na tejto úrovni. Údaje tak reprezentujú výhradne cca 230 tisíc ľudí z prostredia geograficky ohraničených marginalizovaných rómskych komunít (podľa typu osídlenia).

Databáza je rozdelená na 4 súbory, pričom ku každému patrí popis premenných označený rovnakým písmenom. Každý všetky 4 súbory obsahujú dva identifikátory – identifikačné číslo domácnosti a typ osídlenia, v ktorom sa domácnosť nachádza. Ostatné identifikátory sú v súboroch podľa toho, na akú úroveň výskumnej vzorky sa vzťahujú (napr. identifikačné číslo osoby nad 16 rokov, identifikačné číslo

osoby zodpovednej za domácnosť a podobne). Pre všetky premenné sú v popisoch uvedené hodnoty, ktoré môžu nadobúdať, aj ich obsah. Údaje v databáze nie sú vážené, tzn. váhy pre každú osobu/domácnosť, ktorých hodnoty sú v príslušnej premennej uvedené, si pri zvolenom type spracovania dát možno k osobám/domácnostiam priradiť. Online prílohou databázy sú popisné tabuľky, ktoré majú obsah a štruktúru zodpovedajúcu bežnému zisťovaniu EU SILC, prílohou sú tiež pokyny pre opytovateľov a dotazníky A,B a C použité pri zisťovaní v roku 2018. V databáze sú k dispozícii premenné pokrývajúce všetky oblasti z dotazníka. Pri niektorých sa však uvádza len spoločné číslo za celú oblasť alebo podoblasť. V prípade záujmu o podrobné dáta, ktoré sa nachádzajú v dotazníku, ale nie sú jednotlivo uvedené v databáze, je možné ich získať cez individuálnu žiadosť.

D (register domácností) – nachádza sa tu súpis všetkých oslovených domácností vrátane informácie o výsledku opytovania. Súčasťou časti D je označenie „typ osídlenia“, ktorým môžu byť koncentrácie na okraji obce, vo vnútri obce a segregované (vzdialené) osídlenia, všetky tri typy v rozlíšení na polohu pri meste či pri obci. Posledným typom je tzv. „rozptyl“, kedy boli náhodným výberom určené domácnosti z obcí, v ktorých je rómska majorita. Označenie typu osídlenia je doplnené do všetkých súborov.

R (register osôb) – nachádzajú sa tu údaje za všetky osoby, vrátane detí. Pre deti do 15 rokov (vrátane) sa tu nachádza aj časť o zdraví a zdravotných obmedzeniach, ktoré za ne zodpovedajú rodičia, resp. zodpovedné osoby. Nachádza sa tu tiež časť o vzdelávaní a vzťahoch medzi osobami v domácnosti. Nachádzajú sa tu tiež agregované položky vzťahujúce sa na výpočet miery materiálnej deprivácie a miery rizika chudoby prepočítané na úroveň jednotlivca.

H (údaje za vyšetrené domácnosti) – údaje za domácnosť poskytuje osoba nad 16 rokov, ktorá ale môže byť odlišná od osoby zodpovednej za domácnosť. Každé osobe (odpovedajúcej aj zodpovednej prislúcha vlastný identifikátor). V tomto hárku sa nachádzajú údaje ohľadom využívania infraštruktúry, finančnej situácie domácnosti, dostupnosti k službám a údaje o sociálnom vylúčení domácnosti.

P (údaje za osoby vo veku 16 a viac rokov) – v súbore P sa nachádzajú všetky údaje na úrovni jednotlivca vo veku 16 a viac rokov vrátane ekonomického postavenia, príjmu, zdravotného stavu a skúseností s rôznymi štátnymi inštitúciami.

Vo vyššie uvedených dátových súboroch sa nachádzajú aj niektoré agregované údaje napríklad informácia o type domácností (počet dospelých a počet závislých detí), hmotná núdza, hranica rizika chudoby, celkový hrubý príjem domácnosti a podobne. Všetky agregované dáta a ich zložky sa nachádzajú v príslušnom popise premenných.

V súboroch R, H a P sú prítomné tzv. filtračné premenné (FP) - v tvare číslo otázky_F; napr. D2_F), ktoré môžu nadobúdať 3 hodnoty. Kontrolná premenná vždy prislúcha k predchádzajúcej premennej. Tieto premenné možno použiť buď ako kontrolné (miera neodpovedí) alebo ako filtračné.

1= otázka je zodpovedaná/hodnota je vyplnená. Ak je otázka/premenná zodpovedaná všetkými respondentmi, filtračná premenná nie je prítomná.

-1 = otázka je nezodpovedaná

-2= otázka sa nepoužíva/ netýka sa. V prípade kontrolných otázok, ktoré môžu nadobudnúť aj hodnotu „-2“ je v popise kontrolnej premennej uvedené, kedy sa otázka vynecháva (napríklad otázky s tzv. “odskokom” – kedy na danú otázku odpovedajú len ľudia, ktorí na predošlú poskytli konkrétnu odpoveď, prípadne iné vylučujúce kritérium). V prípade premenných, ktorých hodnotami sú príjmy, či počet mesiacov alebo počet posudzovaných osôb, a majú hodnotu „0“, filtračná premenná je vždy „-2“, teda „netýka sa“.

Hranica rizika chudoby je stanovená ako 60 % mediánu národného ekvivalentného disponibilného príjmu. V premenných, ktoré určujú, či je osoba ohrozená chudobou, je toto riziko uvedené ako nachádza sa/nenachádza sa pod hranicou rizika chudoby. Národný ekvivalentný disponibilný príjem je stanovený podľa rovnakých indikátorov ako v bežnom EU SILC. Pre určité analýzy môže byť dôležité aj iné rozpätie, preto v databáze nájdeme aj informáciu, či sa jednotlivec, aj v prípade, keby sme určili hranicu na iný podiel mediánu národného ekvivalentného disponibilného príjmu pod hranicou chudoby nachádza. Kvôli možnostiam analýzy sa počítali 2 rôzne ekvivalentné disponibilné príjmy (zo zisťovania EU SILC a špecificky zo zisťovania EU SILC MRK).

Medián národného ekvivalentného disponibilného príjmu (po sociálnych transferoch¹) príjmu (NEDP) je 7461,7 € (pre jednočlennú domácnosť). Medián ekvivalentného disponibilného príjmu (po sociálnych transferoch) vychádzajúceho špecificky zo zisťovania EU SILC MRK je 2335,5 € pre jednočlennú domácnosť.

Pri výpočte, či osoba žije pod hranicou rizika chudoby sa berie do úvahy ekvivalentná veľkosť jeho/jej domácnosti - tzv. modifikovaná OECD škála: váha „1“ pre prvú osobu v domácnosti vo veku 14 rokov a viac; váha „0,5“ pre každú ďalšiu osobu v domácnosti vo veku 14 rokov a viac, váha „0,3“ pre každú ďalšiu osobu v domácnosti vo veku menej ako 14 rokov.

V databáze počítame s rozlíšením hranice rizika chudoby na 40%, 50%, 60% a 70% mediánu. Jednotlivé vypočítané ročné sumy, ktoré sú hranicou rizika chudoby (60% mediánu) a okolo tejto hranice nájdete v nasledujúcej tabuľke.

% mediánu NEDP	EU SILC 2018	% mediánu EDP	EU SILC MRK 2018
40%	2984,68	40%	934,19 €
50%	3730,85	50%	1167,74 €
60%	4477,02 €	60%	1401,29 €
70%	5223,19	70%	1634,84 €

Databáza je dostupná na webovej stránke Úradu splnomocnenca pre rómske komunity. V prípade akýchkoľvek otázok týkajúcich sa databázy, zberu dát a analýzy, kontaktuje, prosím, Táňa Grauzelová z NP Monitorovanie a hodnotenie na adrese tana.grauzelova@minv.sk, 02/50944966.

¹ Pod sociálnymi transfermi rozumieme prijaté transfery ako sú sociálne dávky (rodinné dávky a príspevky vyplácané rodinám s deťmi, príspevky na bývanie, podpora v nezamestnanosti, starobné dávky, dávky pre pozostalých, nemocenské dávky, dávky v invalidite, sociálne vylúčenie inde neklasifikované).